

De Filosoof

GELIJKHEID

Niels van Miltenburg,

Dawa Ometto,

Jesse Mulder

Is deontische logica

werkelijk moreel

Nepturnus

neutraal?

Mohammad Hosseini,

Samuel V. Bruton

The case of equal authorship in
scientific publications

Suzanne van den Eyden

Ongelijkheid in de journalistiek

Suzanne van der Eynden
Ongelijkheid in
de journalistiek

4

**Niels van Miltenburg,
Dawa Ometto, Jesse Mulder**
Is deontische logica
werkelijk moreel
neutraal?

15

**Mohammad Hosseini,
Samuel Bruton**
The case of equal
co-authorship in
scientific publications

3 Editorial

8 Afgestudeerd

**10 Filosofiegeschiedenis in
titelpagina's - nr. 6**

14 't Lettermannetje

20 Filmrecensie

26 Buitenland

28 Autarkeia

29 Volgende editie

30 Agenda

31 Studenten gezocht

Colofon

De Filosoof is een periodieke uitgave van de Faculteitsvereniging van Utrechtse Filosofiestudenten voor het departement Filosofie en Religiewetenschap van de Universiteit Utrecht

HOOFDREDACTIE

Pieter Broersen

EINDREDACTIE

Pieter Broersen

Naomi Mak

REDACTIE

Pieter Broersen

Naomi Mak

Fleur Petit

Mohammad Hosseini

VORMGEVING

Fleur Petit

Mohammad Hosseini

OPLAGE

500

ADRES

Janskerkhof 13A,
3512 BL Utrecht

E-MAIL

de.filosoof@phil.uu.nl

WEBSITE

<http://fufexpluribusunum.nl/links/de-filosoof/>

FACEBOOK

<https://www.facebook.com/defilosooftuu/>

KOPIJ

de.filosoof@phil.uu.nl
deadline nr. 75: 10 april

De redactie behoudt zich het recht voor om artikelen te wijzigen of in te korten.

OVER MENSEN EN MUREN

Pieter Broersen

In deze tijden is de wisselwerking tussen gelijkheid en verschillen een interessant onderwerp om over na te denken.

Politieke filosofen doen verwoede pogingen om een fundering te vinden voor gelijke rechten voor alle mensen omdat ze mens zijn, op basis van hun *mens-heid*. Een poging om deze rechten vast te leggen vinden we bijvoorbeeld in de Universele Declaratie van de Rechten van de Mens. Omdat het samengestelde rechtenpakket voor alle culturen acceptabel diende te zijn zijn sommige van deze rechten volgens critici te algemeen omschreven en daardoor te open voor eigen (ongelijke) invulling. Een meer substantieve invulling van deze rechten kan niet zomaar, dan zouden wij wellicht onze Westerse ideeën aan andere culturen opdringen. Een idee van gelijkheid brengt dus ook noodzakelijk een idee van het respecteren van (een bepaalde mate van) verschillen met zich mee.

Het is een vreemde ontwikkeling om te zien dat principes van vrijheid en gelijkheid gebruikt kunnen worden als motivatie voor ongelijke behandeling en onderdrukking. Bepaalde politici die deze vrijheid benadrukken propageren momenteel juist beleid van ongelijke behandeling die lijnrecht tegenover de universaliteit van het respecteren mensenrechten lijkt te staan (zoals landen met het woord “democratisch” in de naam in werkelijkheid de minst democratische landen op aarde zijn is *The land of the free* momenteel niet een erg aannemelijke omschrijving van de VS).

Het is makkelijk om dit te bestempelen als populisme en niet als filosofische kwestie, maar toch legt het een belangrijk dilemma aan ons voor: hoe gaan we om met deze tegenstelling tussen onze gelijkheidsidealen

en verschillen die we in de wereld tegenkomen? Door deze politici wordt als oplossing geopperd om de toe te kennen rechten af te bakenen voor een specifieke groep en buitenstaanders uit te sluiten, tenminste tot ze zich op een bepaalde manier aangepast hebben. Iedereen is gelijk, maar sommigen wat gelijker dan anderen. Zoiets.

Of je het dilemma hiermee oplost is nog maar de vraag, volgens mij werkt dit averechts: de verschillen worden alleen maar groter. De beste manier om tegenstellingen te overbruggen is om die tegenstellingen te overstijgen. Het is niet zo makkelijk als *good guys* tegenover *bad dudes*, waar de eerste groep de tweede zo veel mogelijk tegenstand moet bieden. Zo’n opvatting heeft alleen maar tot gevolg dat beide extremen zich verder ingraven.

Een gelijke situatie bereik je niet door al je gewicht aan één kant te leggen. Om in balans te komen moeten beide kanten zorgvuldig in acht worden genomen. Dit is niet makkelijk, en zal ook constant verstoord worden; het blijft een continu project, iets waar voortdurend voor geknopt moet worden.

Polarisatie is oversimplificatie. We hebben binnenkort weer eens wat te kiezen, maar het is geen makkelijke keuze. Dat zou het ook niet moeten zijn. De rechten die wij geërfd hebben brengen ook een element van verantwoordelijkheid met zich mee, zowel om er gebruik van te maken als ze intact te houden en te verbeteren voor toekomstige generaties. Eens in de vier jaar goed nadenken over onze overeenkomsten en verschillen en hoe daar mee om te gaan is het minste wat we kunnen doen.

Ongelijkheid in de journalistiek: waarom een ramp ver weg niet scoort

In de media worden verre buitenlandse rampen waar geen Nederlanders bij zijn betrokken nauwelijks belicht. Een aardbeving of aanslag ver weg is echter niet minder erg. Moreel gezien is het bovendien niet te rechtvaardigen dat we minder horen en lezen over een ramp in Azië of Afrika dan in het Westen.

Suzanne van den Eynden is persvoorlichter bij vredesorganisatie PAX en volgt de academische master Wijsbegeerte in Utrecht. In dit artikel bespreekt zij de oorzaken en onrechtvaardigheid van deze ongelijkheid in berichtgeving.

van den Eynden

“De link tussen media-aandacht en schaarse goederen maakt ongelijkheid in berichtgeving moreel problematisch”

De MH17 in 2014. De tsunami in Azië in 2006. De aanslagen in Parijs, Brussel en Berlijn in 2015 en 2016. Dagen- of zelfs wekenlang domineerden ze voorpagina's, journaals en praatprogramma's. We raakten er niet over uitgepraat, -geschreven, -gegruweld en -geanalyseerd, en vergeten zullen we ze waarschijnlijk nooit.

Maar wie herinnert zich nog de terreuraanslag in Libanon vorig jaar, de aardbeving in Kashmir in 2005 en de vlieg ramp in China in 2002? Weinigen waarschijnlijk, want deze rampen waren letterlijk een ander verhaal. Zeker, ze haalden het nieuws in Westerse media waaronder Nederland.

Maar na een dag of wat werden deze gebeurtenissen al snel naar de eenkolommers in de krant opgeschoven, om uiteindelijk uit ons collectieve geheugen te verdwijnen. Het verschil? De eerste rampen gebeurden ofwel dichtbij huis, of er waren relatief veel Nederlanders bij betrokken. De laatste drie stonden geografisch of gevoelsmatig wel heel ver van ons af.

“*All the news that's fit to print*”, luidt de slogan van de New York Times. En in onze zeven miljard zielen tellende wereld ontkomen media niet aan selectiecriteria om te bepalen welk nieuws het verdient de krantenpagina's te halen. Het is simpelweg onmogelijk voor media om állés wat er in de wereld gebeurt te verslaan, net zoals het onmogelijk is voor mensen om al die gebeurtenissen tot zich te nemen.

Een van de criteria om te bepalen welk nieuws ‘fits’, is nabijheid: hoe dichtbij huis speelt een gebeurtenis zich af, zoals de Code voor de Journalistiek van de Nederlandse Vereniging voor Journalisten het beschrijft¹. ‘Dichtbij’ kan zowel een geografische als mentale betekenis hebben: Azië ligt duizenden kilometers van ons af, maar de tsunami voelde door het grote aantal Nederlandse slachtoffers toch als een nationale ramp.

De 196 Nederlandse slachtoffers van de MH17 troffen letterlijk de

hele Nederlandse samenleving: iedereen kende wel iemand die iemand kende die in het vliegtuig zat. Uitzonderingen op de nabijheidsregel vormen vaak rampen die zelfs op wereldschaal buitenproportioneel grote omvang hebben, zoals de aardbeving in Haïti in 2010 met een paar honderdduizend doden en 1,5 miljoen ontheemden. Maar over het algemeen geldt: hoe verder weg, hoe minder groot het nieuws – tenzij er Nederlanders bij betrokken zijn.

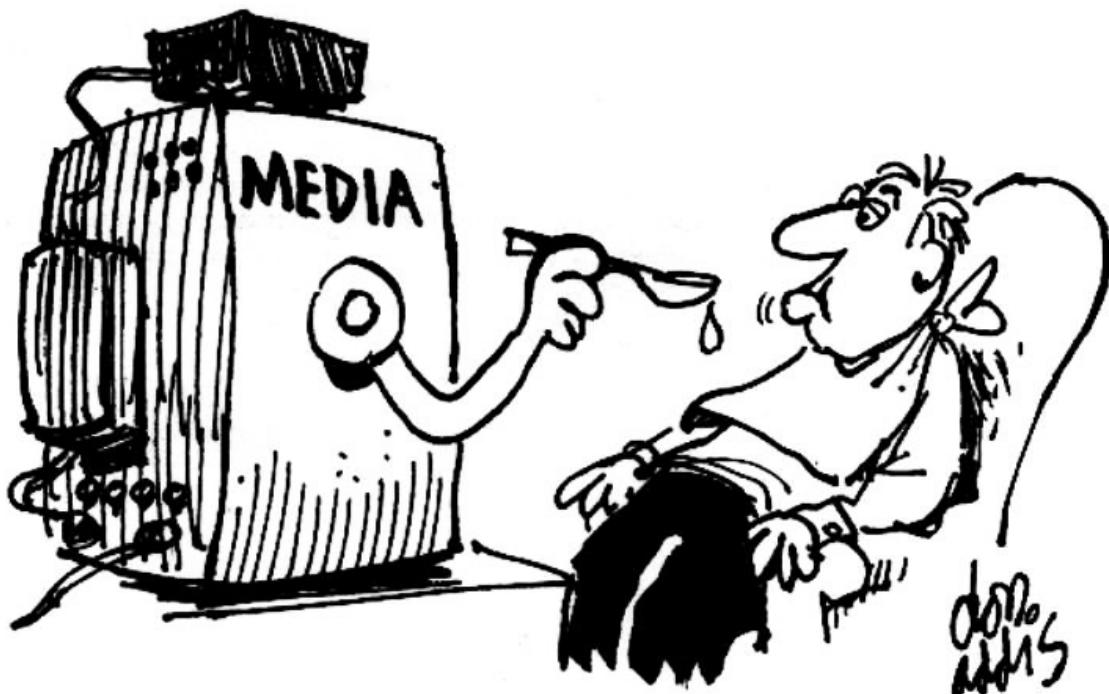
Dat kranten moeten selecteren, staat niet ter discussie. Maar waarom is nabijheid zo bepalend voor de hoeveelheid verslaggevers die media op een gebeurtenis afsturen? En belangrijker nog: in hoeverre is die selectie op nabijheid, en de ongelijkheid in berichtgeving die dit met zich meebrengt, rechtvaardig?

Lezer heeft de macht

Nu is het vanuit de rol van media als waakhond van de democratie zeker te rechtvaardigen dat media in de eerste plaats gebeurtenissen in het eigen land kritisch onder de loep nemen. Voor een goed functionerende democratie is het noodzakelijk dat politici en bedrijfsleven zich gecontroleerd weten door de media en dat kiezers inzicht krijgen in beslissingen, zodat zij onder meer goed geïnformeerd kunnen stemmen bij verkiezingen.

Het is dan ook goed verdedigbaar dat de handel en wandel van de nationale regering en het bedrijfsleven ruime aandacht krijgen in de vaderlandse pers. Ook als het gaat om nationale gebeurtenissen die niet (direct) politiek van aard zijn, is uitgebreide kritische berichtgeving gerechtvaardigd en zelfs noodzakelijk.

Was de ingestorte brug wellicht onzorgvuldig gebouwd? Fungeren de hulpdiensten wel adequaat? Gaat een bestuurder zijn boekje te buiten? Dit zijn relevante vragen die vaak door vasthoudendheid van journalisten aan het licht komen. Minder evident verdedigbaar echter is selectie op nabijheid bij gebeurtenissen die niet het eigen land betreffen.

In een reactie op kritische vragen van een lezer over het feit dat een aanslag in Pakistan en terreur in Nigeria zoveel minder aandacht kregen als bombardementen in Europa, verdedigde redacteur Charles Johnson van de Chicago Tribune de krant in maart vorig jaar door aan te voeren dat kranten doorgaans niet anders doen dan wat de lezers hen opdragen te doen².

“U, de lezer, kijker, twitteraar, facebooker, heeft momenteel meer macht over wat er in het nieuws komt dan ooit. Wij overleven door jullie datgene te geven waarop jullie klikken en jullie abonneren. Het is onze verantwoordelijkheid te maken wat jullie willen.”

En wat die lezers willen zijn géén uitgebreide reportages over Pakistan, constateerde de redactie op basis van het klik- en deelgedrag. De reden? Mensen hebben nu eenmaal een grotere interesse voor plaatsen waar zij zelf zijn geweest, of misschien ooit naar toe gaan, of waarmee ze een culturele of politieke verwantschap voelen. Nabijheid voedt de gevoelde relevantie van het betreffende nieuws, niet eens het totale aantal slachtoffers of de mate van verwoesting die een ramp veroorzaakt.

Johnson’s rechtvaardiging is grotendeels commercieel van aard.

Iimmers: geen lezers, geen inkomsten, geen media – althans als het gaat om media die in handen zijn van commerciële uitgevers. Wie betaalt, bepaalt.

De genoemde houding van kranten is niet zonder risico’s, erkent de redacteur zelf: media lopen het risico een vergaarrbak te worden van primaire voorkeuren van lezers en henzelf. Daar is tegenin te brengen dat wanneer mensen helemaal afhaken omdat de gebeurtenissen waarover kranten schrijven hen niet interesseert, mediabedrijven instorten en we verder van huis zijn. Nu krijgen ze in ieder geval nog iets over Pakistan en Nigeria mee, al is het vanuit hun ooghoek.

Morele gelijkheid

Het argument van de Chicago Tribune laat echter twee morele kwesties buiten beschouwing. In de eerste plaats: het feit dat het onmiskenbaar begrijpelijk is dat mensen – en, als commercieel gevolg daarvan media – meer interesse hebben in mensen met wie ze zich kunnen identificeren, betekent nog niet dat dit ook moreel gerechtvaardigd is.

Een van de leidende principes binnen westerse, liberale samenlevingen is immers de morele gelijkheid van mensen: mensen dienen met

evenveel respect en zorg behandeld te worden. Dat betekent niet dat mensen op exact dezelfde manier behandeld moeten worden, maar wel dat zij als gelijken worden erkend en bejegend (*equal concern and respect*), zoals Ronald Dworkin beschrijft in *Taking Rights Seriously*³.

In het geval van media-aandacht zou dit dan pleiten voor op zijn minst evenveel betrokkenheid van media bij het lot van slachtoffers van een ramp ver van huis, in de vorm van een min of meer gelijke hoeveelheid berichtgeving. Honderd Nederlandse doden zijn immers niet erger dan honderd Pakistaanse slachtoffers.

Een tweede argument voor een minder grote rol voor het nabijheidsbeginsel heeft te maken met datgene wat nieuwskeuzes moreel relevant maakt: de #ophet die berichtgeving tot gevolg kan hebben en het handelen waartoe burgers, politici en bedrijfsleven als gevolg daarvan kunnen worden aangezet.

Niet zelden leidt langdurige berichtgeving immers tot Kamervragen of inmenging van de internationale gemeenschap, hulpacties en draagvlak voor financiële of andere steun aan slachtoffers door westerse overheden. Media-aandacht, dat op zichzelf al een schaars goed is,

kan dan ook invloed hebben op beslissingen over de verdeling van schaarse goederen in de vorm van (nood)hulp en politiek en militair ingrijpen.

De link tussen media-aandacht en schaarse goederen maakt ongelijkheid in berichtgeving moreel problematisch. Een denker die zich bezighield met de vraag hoe schaarse goederen op een rechtvaardige manier kunnen worden verdeeld, is John Rawls. Een van Rawls' constateringen was dat verschillen – in zijn theorie voornamelijk economische en sociale verschillen – alleen gerechtvaardig zijn als ze de minstbedeelden bevorderen⁴.

Op basis van dit *difference principle* zouden daarom juist rampen en aanslagen in niet-Westerse, vaak minder welvarende delen van de wereld (zowel geografisch als mentaal vaak ‘ver weg’) langdurige aandacht verdienen, op zijn minst net zo veel als vergelijkbare rampen waar voornamelijk Nederlanders of andere westerlingen bij betrokken zijn. Niet alleen omdat media-aandacht zelf als schaars goed kan worden beschouwd: media hebben beperkte ruimte om nieuws te brengen waardoor er voortdurend keuzes moeten worden gemaakt.

Een bericht over gebeurtenis X gaat vaak ten koste van een bericht over gebeurtenis Y. Maar ook zou ongelijkheid in berichtgeving in dit geval in het voordeel van verre oorden moeten uitvallen vanwege de genoemde gevolgen die media-aandacht vaak heeft. Uitgebreide kennis over schrijnende situaties als gevolg van een aardbeving in Verweggistan, interviews met mensen in Lahore die huis, haard noch toekomst hebben, en dat alles op een langdurig dominante positie in de media, kan immers bijdragen aan de gevoelde urgentie om het lot van de getroffenen te verlichten.

Natuurlijk, nieuwsselectie op basis van nabijheid is niet voorbehouden aan westerse media: in Aziatische kranten zullen de nodige gebeurtenissen in Europa onvermeld blijven. Als het gaat om hulp en ingrijpen van de internationale

gemeenschap zijn het echter vaak westerse landen of door westerse landen gedomineerde instituties die hier beslissingen over nemen. Dat maakt ongelijkheid in berichtgeving in westerse media moreel extra precar.

Media bepalen het debat

Om een waakhond van de democratie te kunnen zijn, moeten media de tijd en ruimte krijgen om binnenlands nieuws van alle kanten te belichten. De nationale regering moet kritisch worden gecontroleerd zodat de democratie haar werk kan doen en lezers een geïnformeerde keuze maken bij verkiezingen. Maar naast hun controlerende taak als waakhond, bepalen media letterlijk het publieke en politieke debat en vormen zij een basis voor politici en bedrijven om beslissingen te rechtvaardigen.

Een groot bericht in een krant geeft Kamerleden munitie om onderwerpen op de politieke agenda te zetten. Veelvuldige berichtgeving over onoorbaar gedrag van een bestuurder kan hem of haar tot aftreden dwingen. De Chicago Tribune lijkt in haar verweer die *agendasettende* functie van nieuwsmedia dan ook te vergeten.

De opening van kranten en journaals domineren nog vaak het gesprek van de dag – ook dat wat op social media wordt gevoerd. Hoe meer aandacht een onderwerp krijgt, hoe meer nieuwsconsumenten namelijk geneigd zijn te denken dat het belangrijk is. Alles wat aandacht krijgt, groeit. “Als u mij laat zien dat u geeft om Nigeria, pak ik vandaag nog het vliegtuig naar Lagos”, schrijft Charles Johnson van de Chicago Tribune. Met die houding schieten media moreel tekort.

Met Rawls in het achterhoofd zouden zij iets vaker kunnen denken: ik pak vandaag nog het vliegtuig naar Lagos en ga u laten zien waarom u om Nigeria moet geven.

NOTEN

1. Code voor de Journalistiek, Nederlandse Vereniging voor Journalisten, www.nvj.nl
2. Johnson, C. 'When Faraway Tragedies are Ignored, it's not always the media's fault.' The Chicago Tribune, 30 maart 2016.
3. Dworkin, R. *Taking Rights Seriously*. London/New York: Bloomsbury Academic, 1977.
4. Rawls, John. *A Theory of Justice*, revised edition. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1999.

AUTEUR SUZANNE VAN DEN EYNDEN

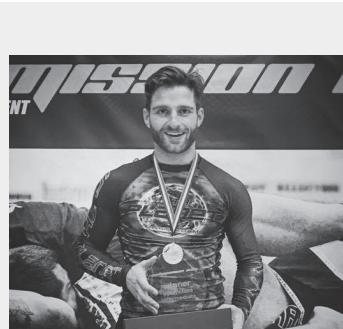
Van Filosofiestudent naar Vechtsport docent

Het leven van een afgestudeerd filosoof gaat niet over rozen. Of wel? *De Filosoof* zoekt voor je uit waar je na je studie filosofie zoal terecht kan komen. In deze aflevering **Daniel de Bruin**, docent Martial Arts bij de opleiding International Sport Management & Business op de Hogeschool van Amsterdam. Hoe is hij bij deze tak van sport uitgekomen en hoe combineert hij dit met de filosofie?

Filosofie en vechtsport; niet de meest voor de hand liggende combinatie. Op het eerste gezicht zijn het misschien wel uitersten. Filosofie is constructief en gebeurt met name in het hoofd terwijl vechtsport juist destructief is en met het lichaam gebeurt. Klopt deze aanname? Zijn deze twee uitersten te rijmen?

Ik zal proberen uit te leggen hoe ik bij deze twee studies ben uitgekomen. Vervolgens zal ik iets over de geschiedenis van de vechtsport vertellen en waarom ik geloof dat het zo waardevol is.

Als kind had ik al een fascinatie voor vechtsport, mijn ouders vonden dit maar niks. “Vechtsport is gewelddadig en daar zijn wij tegen”, hoorde ik dan. Toen ik 14 jaar was mocht ik dan eindelijk toch vechtsport doen op de voorwaarde dat ik dit zelf zou betalen. Zo begon ik op mijn 14e met karate en twee ochtendkrantenwijken. Na heel veel trainen behaalde ik op mijn 19e de zwarte band. Ook begon ik steeds meer verschillende vechtpaden te ontdekken. Eerst Braziliaanse Jiu Jitsu, vervolgens ook boksen, kickboksen, worstelen

Daniel de Bruin volgt momenteel de Master Applied Ethics in Utrecht en is docent Martial Arts bij de studie International Sport Management & Business op de H.v.A. Hij heeft daarvoor de Academie voor Lichamelijke Opvoeding en een studie Wijsbegeerte in Utrecht afgerond.

en Mixed Martial Arts (MMA). Ik train en doe mee aan wedstrijden, nu voornamelijk nog in Submission Grappling, met name omdat ik de klappen om mijn hoofd nu wat meer wil vermijden. Submission Grappling lijkt op worstelen, het doel is echter niet alleen om iemand op de grond te krijgen maar om de tegenstander door middel van hefboomwerking en techniek te dwingen tot overgave. Dit gebeurt bijvoorbeeld door middel van een armklem, beenklem of wurggriep.

Na de middelbare school ben ik aan de Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO) gaan studeren. Ik deed daar de specialisatie Agression Management. Na vier jaar ALO werd ik gymleraar. Ook zette ik een stichting op met een goede vriend. Vanuit deze stichting hadden we trainingen ontwikkeld waar we vechtsport combineerde met sociale vaardigheden training en coaching voor jongeren. Dit was geweldig werk. Het was erg mooi om de kracht van vechtsport als middel voor persoonlijke ontwikkeling in te kunnen zetten. Daarnaast gaf ik gymles op verschillende basisscholen. Toen ik 25 was realiseerde ik me dat ik meer wilde leren. Ik ontdekte de

Filosofie en besloot dit voltijd, naast mijn werkzaamheden in de sport te gaan studeren.

In augustus 2016 rondde ik mijn Bachelor Wijsbegeerte af, en startte met de Master *Applied Ethics*. Bovendien kreeg ik een baan als docent *Martial Arts* op de *International Sport Management & Business* (ISMB) aan de Hogeschool van Amsterdam: Mijn droombaan. Daarover straks meer.

Hoewel vechtsport en Filosofie in het westen niet een voor de hand liggende combinatie is, is dit in het Oosten de normaalste zaak. Een van de meest beroemde Samoerai was Myamoto Musashi (1584 – 1645). Volgens Musashi dient een krijger volledige beheersing en rust te hebben. Lichaam en geest dienen in harmonie te zijn. Naast dat hij de meest gevreesde zwaardvechter was, was hij een volleerd kunstenaar, beeldhouwer, en kalligraaf. Hij schreef *The Book of Five Rings*, een boek over strategie, tactiek, en filosofie. In dit boek stelt hij dat de weg van de krijger gaat om het beheersen van velen kunstvormen los van de krijgskunst. Daarbij is discipline van levensbelang.

Ook in de Westerse geschiedenis liggen filosofie en vechtsport niet zo ver van elkaar. *Pankration* ($\pi\alpha\chi\rho\acute{\alpha}\tau\iota\omega$) was een sportevenement geïntroduceerd in de Griekse Olympische Spelen in 648 voor Christus. De atleten gebruikten technieken uit het boksen en worstelen, maar ook andere

soorten, zoals schoppen en grepen, klemmen en verwurgingen op de grond. Eigenlijk goed te vergelijken met het MMA van vandaag de dag. De naam ‘Plato’ betekent ‘breedgeshouerde’ en hij zou zijn naam gekregen hebben omdat hij een robuuste worstelaar was.¹ Zelfs Plato beoefende dus vechtsport.

Vechtsport is een prachtig middel voor persoonlijke ontwikkeling. Er zijn een hoop lessen te leren door middel van het beoefenen van vechtsport. Op de ISMB wordt sport als middel ingezet voor de ontwikkeling van studenten. Uiteraard zijn tijdens de lessen *Martial Arts* waarden als discipline en respect zeer belangrijk. In deze lessen worden studenten uitgedaagd, zodat ze leren hoe ze kunnen omgaan met stressvolle situaties. Het leren kalm te blijven tijdens stressvolle situaties geeft ontzettend veel rust en vertrouwen om de uitdaging van het persoonlijke en professionele leven aan te kunnen. Vechtsport leert studenten acute problemen op te lossen. Wanneer een techniek niet lijkt te werken is snel schakelen van essentieel belang. Studenten leren dus heel bewust het effect van timing. Doordat studenten vechtsport echt fysiek ervaren, beklijven lessen goed. Vaak zijn de studenten die vooraf het meest opzien tegen de lessen *Martial Arts* de studenten die het meeste overwinnen en leren.

Ook voor kinderen is vechtsport heel waardevol. Kinderen die onzeker zijn

of zelfs gepest worden kunnen een enorme *boost* krijgen van vechtsport. Het gaat er dan niet om dat ze de sterkste worden, het gaat erom dat ze voldoende zelfvertrouwen hebben om assertief met situaties om te gaan en niet meer het doelwit worden.

Helaas zijn er ook rotte appels in de vechtsportwereld. Mensen die vechtsport met de verkeerde intenties doen. Dit is te betreuren aangezien dit het beeld van veel mensen negatief inkleurt. Toch is mijn ervaring dat vechtsporters over het algemeen ontzettend vriendelijke en rustige mensen zijn. Er heerst een opvallend gemoedelijke sfeer, waarin mensen uit alle lagen van de bevolking met elkaar de mat delen, en proberen samen te leren en plezier te hebben.

Na mijn Master *Applied Ethics*, hoop ik door te gaan met wat ik nu doe. Ik wil vechtsport als middel inzetten om mensen te helpen. Ook wil ik proberen vechtsport meer in een positief daglicht te brengen. Juist het in contact komen met de eigen (oer) angsten en krachten is zo waardevol. Ik ben ervan overtuigd dat iedereen een keer een lesje zou moeten doen om te ervaren hoe leuk en leerzaam het is.

NOTEN

¹ Notopoulos, James A. “The name of Plato.” *Classical Philology* 34.2 (1939): 135–145.

Filosofie - geschiedenis in titelpagina's - nr. 7

Johan Gottlieb Fichte en de nieuwe rol van het boek
in het onderwijs

Titelpagina's van boeken en tijdschriften vormen een buitengewoon spannend genre, waaraan de boekkunde al veel aandacht heeft besteed. Ook filosofen kunnen veel informatie halen uit titelpagina's. Dit is de zevende aflevering van een langere serie titelpagina's die *De Filosoof* belicht.

AUTEUR DR. PAUL ZICHE

afb. 1

Het korte en krachtige verhaal over de manier waarop Johann Gottlieb Fichte de rol van het boek in het onderwijs voorgoed heeft veranderd, gaat als volgt. Al in de eerste reeks hoorcolleges die Fichte, net benoemd, in 1794 aan de universiteit te Jena over de 'Wetenschapsleer' heeft gegeven, gaat hij anders te werk dan de docenten voor hem. Terwijl zo ongeveer alle docenten vóór Fichte een standaardleerboek als basis namen van hun colleges, en vaak een boek dat zij niet eens zelf hadden geschreven, opteert Fichte voor een meer interactieve, spontane, en op autonoom en zelfstandig denken gerichte benadering. Studenten krijgen dus geen kant-en-klare standaardkennis voorgeshoteld, maar de inhoud van het college ontstaat, als het ware, ter plekke in en voor het denken van zowel docent als toehoorders. Er wordt niet uit een boek voorgelezen, maar het boek wordt, wederom als het ware, tijdens het geven van de hoorcolleges vervaardigd. In het geval van de boekpublicatie die dit college begeleidt, wordt, zoals wij zo direct zullen zien, de laatste zin inderdaad letterlijk bedoeld.

Maar laten we beginnen met het verhaal hoe Fichte met zijn allereerste publicatie, en om nog meer precies te zijn met zijn allereerste titelpagina, al naam en faam heeft verworven. Welke informatie kan men halen uit de volgende titelpagina (die heel karig is, vergeleken met de complexe tekst-beeld-verhalen die men in vroegmoderne titelpagina's kan vinden)? Wat zien of denken lezers in 1792 als zij de volgende publicatie tegenkomen? (afb. 1)

De inhoudelijke trefwoorden 'kritiek' en 'openbaring' laten aan de ene kant aan Kants drie *Kritieken* denken, aan de andere kant wordt het onderwerp religie aangeduid.¹ De combinatie van kritiek, religie, Königsberg en een gerenommeerde uitgever die al een aantal teksten van Kant had gepubliceerd, maakt het bijna overbodig om de naam van de auteur op de titelpagina te vermelden, en inderdaad is deze naam zeer

prominent afwezig. Kant dus, dachten velen—ook de vooraanstaande recensie-tijdschriften; de Kant van wie men al lang een samenvattende discussie van religie verwachtte (volgens de cliffhangers die hij in zijn kritische teksten had gegeven). De lezersverwachtingen komen in dit geval echter niet overeen met de realiteit, want dit boek is niet geschreven door Kant, maar door de jonge Fichte. Wel is duidelijk dat Fichte zeer door Kant gefascineerd is, en hij heeft het manuscript dan ook van tevoren aan Kant laten zien. Vanaf dat moment begint een complex verhaal. Kant zelf laat aan het publiek weten wie dan wel de auteur was (en de bezitter van het exemplaar waarvan de hier afgedrukte scan — te vinden via Google books — is genomen, heeft Fichte's naam handschriftelijk op de titelpagina gezet). (afb. 2)

In Kants korte notitie zijn er precies twee, als je goed telt, lovende woorden over Fichte te vinden. Hiermee is de jonge auteur in één klap bekend. In Königsberg echter verscheen,

tegelijkertijd met de elders verspreide versie zonder auteursnaam, de *Versuch einer Critik aller Offenbarung* met een andere titelpagina, waarop de auteur wél vermeld was (wat ook weer iets belangrijks laat zien over het intellectuele gemeenschap in deze tijd: men wist in de stad zelf dus precies waar de lokale intellectuele helden mee bezig waren). Of het weglaten van de informatie over de auteur een geniaal reclame-trucje van de uitgever was, of, zoals de uitgever zelf kort na de publicatie publiekelijk laat verspreiden, slechts een vergissing, zal misschien nooit definitief achterhaald kunnen worden. Als het een trucje was — wat mij zeer plausibel lijkt — dan heeft het in ieder geval goed gewerkt. Er werden veel exemplaren verkocht, en er moest snel een tweede editie komen. Het publiek reageerde echter niet overal even *amused*: er verschijnen nu ook zeer kritische recensies die aanduidden dat hier iets raars aan de hand was (misschien als tegenreactie omdat de recensenten zelf het gevoel hadden voor de gek te worden gehouden?). Latere edities

afb. 2

vermelden dan natuurlijk wel de naam van de auteur op de titelpagina (Waarom met de sprinkhaan als zinnebeeld? De implicaties hiervan zijn dubbel: de sprinkhaan kon, vanwege de metamorfoses die hij doormaakt, als symbool van de herrijzenis worden gebruikt, maar met het graanveld erachter kan dit dier ook een aantal zeer negatieve betekenis krijgen). (afb. 3)

Deze episode heeft er zeker toe bijgedragen dat Fichte in 1794 in een positie aan de universiteit Jena werd benoemd. De titelpagina van het boek dat Fichte tijdens zijn eerste collegereeks aldaar heeft geschreven, lijkt te bevestigen dat dit boek, qua functie in het proces van het overbrengen van een filosofie, een fundamenteel nieuwe rol claimt. (afb. 4)

Er zijn meteen verschillende redenen aan te wijzen waarom Fichte geen traditioneel boek heeft kunnen en willen gebruiken. Naast het inhoudelijke argument (hij wil de studenten dwingen om zelf na te denken, en wil ook zelf actief blijven nadenken) is er een praktische reden. Wij weten dat Fichte het boek niet aan het begin van de collegereeks gereed had kunnen hebben; zijn aanstelling werd met enige haast geregeld, en hij klaagt dan ook dat hij niet de tijd had om het college grondig voor te bereiden.

Hij heeft de tekst dus in afleveringen laten drukken, en heeft deze ook in afleveringen uitgedeeld aan de studenten. Als er op de titelpagina wordt vermeld “als handschrift voor zijn toehoorders”, lijkt dat het net vertelde verhaal helemaal te bevestigen. Des te meer omdat Fichte, de volgende keren dat hij deze reeks colleges geeft, het op een andere manier doet, zodat je inderdaad de gedrukte tekst niet als een definitieve formulering van zijn ideeën kunt beschouwen. Hij blijft altijd intellectueel bewegen, en vindt het belangrijk om dat ook aan zijn studenten te laten zien.

Tot zover is het duidelijk. Het verhaal is leuk, en laat veel zien over de door Fichte tot stand gebrachte

verandering in de opvatting van wat filosofie is en hoe deze dient te worden beoefend. Toch ligt het, als je heel precies kijkt, ingewikkelder, en breekt zelfs een Fichte niet zomaar, en ook niet in één keer, met de hele traditie van het geven van onderwijs. Laten we beginnen met de opmerkelijke formulering op de titelpagina: “als handschrift voor zijn toehoorders”. Het boek kan dus kennelijk niet voor zichzelf spreken, het is niet voor het algemene lezende publiek bedoeld (zoals de publicaties van Kant), maar alleen voor de deelnemers aan Fichte’s colleges. Hierdoor wordt aan de ene kant het hoorcollege geadeld: Wat Kant in zijn publicaties slechts voor het lezende publiek (in Kants terminologie: voor privé-lezers) wilde presenteren, wordt nu in de tot dan toe afgeschermd ruimte van de collegzaal gedragen. Aan de andere kant bevat deze titel dus ook een disclaimer: Zonder het hoorcollege bij te wonen, zal je de tekst waarschijnlijk niet kunnen begrijpen. Dat wordt in recensies opgepikt.

In zijn uitvoerige, over meerdere nummers het *Allgemeine Literatur-Zeitschrift* verdeelde verzamelrecensie van Fichte’s teksten, neemt Karl Leonhard Reinhold de rare, op de titelpagina vermelde positionering van de *Grundlage* als reden om helemaal niet inhoudelijk op de tekst in te gaan – zonder Fichte’s eigen uitleg erbij zal dat een te grote en moeilijke taak zijn (wel geeft Reinhold aan dat hij geen sporen van te grote “Einfertigkeit”, te veel haast dus, heeft kunnen ontdekken²).

Tegelijkertijd bevat de formulering “als handschrift” een belangrijke pragmatische oriëntatie. Fichte deelt de tekst uit aan zijn studenten als ware het, het handschrift dat hij aan zijn college ten grondslag legt, of als ware het, het ideale handschrift dat een student, die erin slaagt om elk woord neer te schrijven, zou kunnen produceren. Hij noemt het boek dan vaak ook een “Lesebuch”, wat in het Duits vaak aan propedeutische teksten laat denken. Fichte wil hiermee de druk van de studenten

afb. 3

wegnemen: Als je probeert om vooral elk woord op te schrijven, ben je niet meer in staat om mee te denken (in huidige taal: Fichte stuurt dus, na het hoorcollege, zijn uitgeschreven tekst, het manuscript, als pdf'je naar de studenten op Blackboard. Of hij dat inderdaad na elk college doet, of in wat grotere afstanden, is niet geheel duidelijk).

Het resultaat is een hybride product. Het bevat de geautoriseerde woorden van de docent, maar is niet bedoeld om door het lezen van de woorden alleen te worden begrepen (dat maakt natuurlijk nieuwsgierig naar wat er in de hoorcolleges echt is gebeurd!). Fichte wilde ook niet dat zijn boek in de handel kwam; hij had zijn werk het liefst alleen persoonlijk aan belangstellenden uitgedeeld. Maar de uitgever had natuurlijk belangstelling in de economische kant van de zaak, en het boek werd wel degelijk op de markt aangekondigd. Bovendien: Fichte had wel al eerder (namelijk in een reeks colleges in Zürich, op uitnodiging van Johann Caspar Lavater) colleges gegeven die zeer dicht bij de tekst van de *Grundlage* komen; geheel nieuw is het dus niet wat hij hier neerschrijft.

Fichte zal ook in latere publicaties soortgelijke formuleringen blijven gebruiken. Hij laat nog meer teksten met de ondertitel "als handschrift" verschijnen (zie zijn *Grundriss des Eigenthümlichen der Wissenschaftslehre in Rücksicht auf das theoretische Vermögen als Handschrift für seine Zuhörer*, Jena/Leipzig 1795); Ook zijn inleidende tekst *Ueber den Begriff der Wissenschaftslehre oder der sogenannten Philosophie* (Weimar 1794), waarin hij uitleg geeft over het programma van zijn colleges in Jena (wat wij vandaag dus een cursushandleiding zouden noemen; hier heb je dus een ambitieus voorbeeld van wat er allemaal in een dergelijke handleiding terecht zal komen), staat niet op zichzelf. Fichte noemt deze tekst een "Einladungsschrift zu seinen Vorlesungen", en verwijst dus expliciet naar deze colleges.

Wij zouden hier kunnen beginnen aan een meer boek-sociologische analyse

van de formule "als handschrift". Deze is niet ongebruikelijk. Fichte is zich er terdege van bewust dat het raar overkomt om een boek als een "handschrift" te introduceren, maar denkt dat dat kan worden opgelost als hij het alleen zelf uitdeelt aan de belangstellenden. De ondertitel "als handschrift" wordt doorgaans gebruikt in boeken die zich op een zeer selecte groep mensen richten: familieaangelegenheden; leden van een institutie of deelnemers aan een ceremonie; en, zoals ook bij Fichte, studenten die een hoorcollege bijwonen.³ In het medium van een gedrukte tekst worden hier dus demarcatielijnen getrokken: wie hoort erbij, wie niet? Wie slaagt er in om Fichte's ideeën op basis van het boek alleen te kunnen begrijpen; wie niet? Wie wordt door Fichte zelf uitverkoren om deze tekst te mogen krijgen? Op het moment dat filosofische kennis een aangelegenheid wordt van zelf te produceren en te verwerken kennis, en niet langer van informatieoverdracht, valt de gemeenschap uiteen.

LITERATUUR

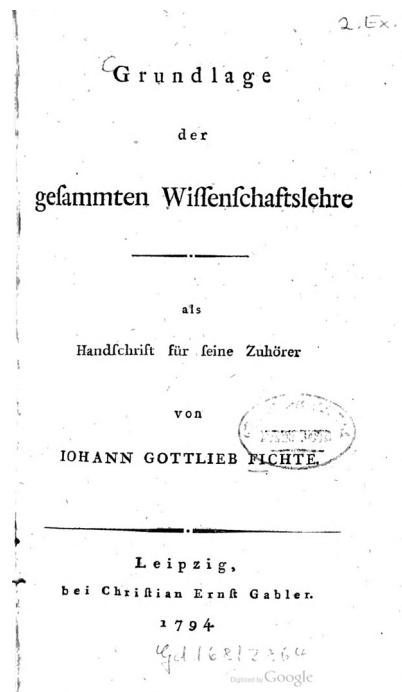
De ontstaans-, publicatie- en receptiegeschiedenis van Fichte's teksten is *en detail* gereconstrueerd in de "editorische Berichten" in deel I,1 en I,2 van de historisch-kritische editie van Fichte's werken (Johann Gottlieb Fichte. *Gesamtausgabe der Bayerischen Akademie der Wissenschaften*. Bd. I,1 en I,2. Stuttgart-Bad Cannstatt 1964 en 1965).

NOTEN

¹ In dit verband zou men nog meer onderzoek moeten doen naar het zinnebeeld op de titelpagina: Een schrijvende engel als symbool voor de openbaring? De openbaring dus die, als het ware, schrijft op het hoofd/in het hoofd van de filosoof? De symbolen van fama, lauwerkrans en trompet, onderaan om aan te duiden het wel om een gerenommeerde filosoof gaat

² Voor de betreffende passage, zie *Allgemeine Literatur-Zeitung*, Nr. 7, 6.1.1798, col. 52.ä

³ We hebben hier te maken met het omgekeerde van wat de boekhistoricus Harold Love in een beroemd geworden studie uit 1993 'scribal publication' noemde: bij Love gaat het om beperkte publicatie van teksten, ook lang nadat het gedrukte boek gebruikelijk werd, door middel van handgeschreven kopieën (Harold Love: *Scribal Publication in Seventeenth-century England*, Oxford: Clarendon 1993).

afb. 4

Op Plato's stoel kán je niet zitten

HET LETTERMANNETJE

Een leunstoelfilosof loopt het museum binnen. Hij loopt direct naar zijn favoriete expositieruimte: die waar de conceptuele kunst te zien is. Daar aangekomen ziet hij een stoel staan. Omdat hij toch wel wat vermoeid is en bovendien plotsklaps is overvallen door een overweldigende aandrang om te gaan filosoferen besluit hij even op de stoel plaats te nemen. Hij kijkt nog eens goed en bemerkt dat er bij nader inzien niet één, maar drie stoelen te zien zijn. Hij zal dus moeten besluiten op welk van de stoelen hij plaats zal nemen. Om dat te kunnen bepalen zal hij – het is een filosoof van het soort dat waarde hecht aan methode – een uitputtende lijst moeten opstellen die alle verschillen tussen de drie stoelen aangeeft om af te kunnen wegen welke stoel het meest geschikt zal zijn om op te gaan zitten filosoferen. Deze oefening in stoelanalyse wordt bemoeilijkt omdat onze filosoof geen geschikte stoel heeft van waaruit hij zijn denkwerk kan verrichten. Het museumbankje moet voorlopig volstaan.

Onze filosoof richt zijn aandacht op de meest rechter stoel. Deze stoel valt op door zijn verschillendheid. De andere twee stoelen zien er min of meer hetzelfde uit. De één lijkt misschien iets minder grijpbaar dan de ander, maar de filosoof bezit momenteel niet de middelen om dat te verifiëren: er staat immers duidelijk te lezen dat de stoelen verboden zijn om aan te raken en de dienstdoende suppoost kijkt hem al streng aan, alsof hij het plan van onze filosoof al kan raden. Nee, de rechter stoel wekt een andere indruk. Maar toch, misschien is die stoel wel het meest ‘stoel’ van de drie. Het is in elk geval de enige waar ook duidelijk staat aangegeven dat we daadwerkelijk met stoelen te maken hebben, en de enige die ons inzicht

verschaft in wat de stoelheid van stoelen min of meer inhoudt.

Maar als het te doen is om het idee van een stoel moeten we dan misschien niet gaan voor de linkerstoel? Er zijn er immers die beweren dat gedachten de afbeeldingen zijn van de feiten...

“Maar ja, middelste stoel, jou zie ik ook wel zitten!” denkt de filosoof, “Ik bedoel, als ik dan toch wil gaan zitten, dan op jou. Bij die andere twee weet ik niet eens hoe ik daarmee zou moeten beginnen!”

De filosoof stelt vast dat het in elk geval fijn is dat hij hier zo onbelemmerd over kan nadenken, zonder afgieleid te worden door het medium waarin de kunstenaar zich uitdrukt. Stoelen en woordenboekdefinities zijn toch ook veel rijkere en meer geschikte basismaterialen dan tubes verf of marmer?

Drie stoelen: een iconografische, een materiële en een symbolische die hun betekenis respectievelijk ontleven aan gelijkenis, praxis en conventie. Maar om nou aan te geven welke van die drie te verkiezen is boven de anderen, dat is nog niet zomaar gedaan.

De filosoof vindt het – in een opwelling – wel weer mooi geweest en keert huiswaarts. Hij verlangt naar zijn eigen zitstoel. Eenmaal thuisgekomen neemt hij er een foto van. Vervolgens voert hij de woorden “stoel” en “definitie” in Google in en print het resultaat.

Je weet maar nooit.

Is deontische logica werkelijk moreel neutraal?

In de vorige editie van *De Filosoof* gaf **Dr. Allard Tamminga**, in het artikel ‘Deontische logica voor beginners’, ons les voor beginners in deontische logica en de inzichten die zij ons in die ethiek kan bieden. In deze editie, een reactie van **Dr. Niels van Miltenburg**, **Dr. Dawa Ometto** en **Dr. Jesse M. Mulder**, wie zich afvragen of de deontische logica wel zo neutraal is als **Dr. Allard Tamminga** ons heeft doen voorkomen.

“de deontische logica is sterk bevooroordeeld in de richting van een heel bepaalde ethische theorie: het consequentialisme”

In de vorige *Filosof* (nr. 74) betoogde Allard Tamminga ('Deontische logica voor beginners') dat de deontische logica ons inzicht kan verschaffen in de aard van moreel redeneren. De deontische logica vangt de *structuur* van moreel redeneren, zonder daarbij uitspraken te hoeven doen over wát er nou eigenlijk goed is om te doen. Als de vegetarische levensstijl de enige juiste is, dan is het verplicht om de bami met ham te laten staan. Maar als de morele theorie voorschrijft dat we kannibalen moeten zijn, volgt met dezelfde logica net zo goed dat het dus toegestaan is om mensen voor voedsel te doden. Deontische logica is dus niet zelf normatief geladen, maar neutraal ten opzichte van welke ethische theorie de juiste is. Volgens ons is dit een misvatting. Sterker nog, de deontische logica is sterk bevooroordeeld in de richting van een heel bepaalde ethische theorie: het consequentialisme.

1. Deontische operatoren

De deontische logica stelt zich tot doel morele redeneringen te begrijpen. Dat doet deze logica door het gedrag te bestuderen van deontische operatoren zoals 'het is verplicht dat A ', 'het is verboden dat A ' en 'het is toegestaan dat A '. Hier komt direct de vermeende neutraliteit van deze logica naar voren, want “de waarheidswaarde van een bewering A leert ons niets over de waarheidswaarde van de bewering ‘het is verboden dat A ’”, aldus Tamminga. Dus: de puur feitelijke vaststelling dat Jan koffie drinkt zegt niets over of dat verboden, toegestaan of verplicht is – tenminste, niet zonder een ethische theorie die daar iets over zegt. Dat is anders met een bewering waar al wel

een deontische operator in voorkomt, zoals: ‘het is toegestaan dat Jan koffie drinkt’. Uit zo’n zin kunnen we een andere deontische uitspraak afleiden, bijvoorbeeld: ‘Het is niet verboden dat Jan koffie drinkt’. Om morele redeneringen te begrijpen hoeven we volgens de deontische logica dus alleen te kijken naar (de relaties tussen) zinnen waarin morele operatoren voorkomen. Uitspraken die slechts stellen dat iets het geval is en dus niet de vorm ‘het is verboden/verplicht/toelaatbaar dat A ’ hebben, zijn volgens de deontische logica dus irrelevant voor ons moreel redeneren.

Maar is het niet zo dat we in morele redeneringen vaak wel degelijk normatieve conclusies uit feitelijke uitspraken trekken?

Deze Maserati is niet van mij, dus ik mag er niet mee wegrijden.
Oswald vermoordde Kennedy: wat Oswald deed was moreel verkeerd.

“Wacht even”, zal de enthousiasteling van deontische logica zeggen, “dat komt omdat in deze beweringen de relevante operator al verstopt zit. Moord, bijvoorbeeld, betekent zo iets als ‘Het onwettig en opzettelijk beëindigen van het leven van een ander’. Dus als Oswald een moord pleegt kunnen we daaruit alleen concluderen dat Oswald iets verkeerds doet omdat het concept ‘moord’ al een normatief verbod in zich heeft. “Sterker nog”, aldus de enthousiasteling, “het is juist een sterk punt van deontische logica, dat het ons kan helpen de puur feitelijke elementen van onze uitspraken te scheiden van de specifiek morele elementen.”

De deontische logica vereist dus dat we kunnen beschikken over een puur feitelijke, moreel neutrale beschrijving van een situatie waar vervolgens deontische operatoren aan kunnen worden toegevoegd. ‘Oswald vermoordde Kennedy’ moet iets worden als ‘Oswald schoot Kennedy neer’; of het neerschieten van presidenten moreel goed of slecht is hangt af van de gekozen ethische theorie.

Maar is het wel altijd mogelijk om de feitelijke en normatieve aspecten van een uitspraak te isoleren? Hoe geef je *feitelijk* aan dat een Maserati niet *van jou* is, zonder dat dit *morele* implicaties met zich meebrengt over wat *jij* er wel en niet mee mag doen? En bestaat er wel een moreel neutrale beschrijving van zoets vreselijks als genocide? Wij betwijfelen kortom of het wel zo makkelijk is om deontische operatoren van moreel neutrale proposities te scheiden, wat nodig is om het ‘gedrag’ van die operatoren middels deontische logica te kunnen bestuderen.

Maar zelfs als je het feitelijke wel van het morele kunt scheiden, blijft er nog een dieper probleem over. Het idee dat we moreel neutrale beschrijvingen kunnen toetsen aan de hand van een willekeurige ethische theorie, legt namelijk bepaalde vereisten op aan de *vorm* van zo’n ethische theorie: ethische theorieën moeten normatieve oordelen vellen over *standen van zaken*. Dat maakt de deontische logica allerminst neutraal, want niet elke ethische theorie laat zich begrijpen als een theorie over standen van zaken.

2. Consequentialisme, standen van zaken, en handelingen

Wat is er dan zo controversieel aan het idee dat ethische theorieën *standen van zaken* toetsen op hun morele waarde? Welnu, is de stand van zaken dat het buiten regent moreel juist of onjuist? Het zal de lezer niet ontgaan dat deze vraag lichtelijk absurd is. Maar waarom eigenlijk? Omdat er niemand verantwoordelijk is voor het feit dat het buiten regent – dat *gebeurt* gewoon. Nu kan aanhoudende stortregen verschrikkelijke gevolgen hebben: je huis komt onder water te staan en je TV drijft weg. Maar dat betekent nog niet dat hevige stortbuien *moreel* verboden zijn. ‘Dat het regent’ is geen *handeling*.

Nu stellen veel morele theorieën (bijvoorbeeld het Kantianisme) dat het object van morele toetsing (datgene wat er getoetst wordt) precies *niet* standen van zaken zijn, maar handelingen (of nog preciezer: de *maxime* of *intentie* waarmee de handeling verricht wordt). Hoewel het natuurlijk zeer betreurenswaardig is als er een overstroming plaatsvindt, en we er alles aan moeten doen om dat te voorkomen of de schade te beperken, is de stand van zaken ‘dat er een overstroming plaatsvindt’ volgens dergelijke theorieën niet *moreel* slechter dan de stand van zaken ‘dat het droog blijft’. Morele regels zijn alleen van toepassing op het intentionele handelen van personen (vergelijk: ‘het is verboden te doden’ met ‘het is verboden dat er iemand sterft’).

Volgens het consequentialisme (waarvan het utilisme het bekendste voorbeeld is) daarentegen is het object van morele toetsing niet de handeling die je verricht, maar het resultaat daarvan – de resulterende standen van zaken. Wat voor *soort*

handeling je verricht is dus volstrekt onbelangrijk. Je kan met de beste bedoelingen een boek terugbrengen naar de bibliotheek, maar als dat er indirect voor zorgt dat de bibliotheek afbrandt, heb je toch een moreel slechte handeling verricht. Of andersom: je kan omwille van eigenbelang een onschuldig persoon ombrengen, maar als dat er toevallig voor zorgt dat er in totaal meer genot op de wereld komt, ben je moreel gezien een toffe peer.

Een dergelijke consequentialistische theorie sluit dus erg mooi aan bij de deontische logica en haar beroep op standen van zaken (en misschien is dat wel de reden dat de meeste deontisch logici ook consequentialist zijn). De deontische logica vereist dat we morele oordelen kunnen vellen aan de hand van neutrale beschrijvingen van standen van zaken. En het consequentialisme is precies de theorie die dat doet: om te bepalen welke mogelijke stand van zaken het beste is hoeven we alleen maar te kijken welke het minste pijn en het meeste genot met zich meebrengt.

Het is echter een stuk minder duidelijk of deontische logica ook overweg kan met ethische theorieën die kijken naar de intenties waarmee er gehandeld wordt. Als ik met de Maserati van iemand anders wegrijd, maakt het uit of ik dit doe om mij het voertuig toe te eigenen, of dat ik me vergis en denk dat het mijn eigen auto is. Maar precies onder de beschrijving ‘iets van iemand wegnemen om het *jezelf* toe te eigenen’ is het wegrijden met de auto ‘diefstal’ en dus bevat het al normatieve lading. Het lijkt er dus op dat het volgens dit soort ethische theorieën onmogelijk is

om morele en feitelijke aspecten te scheiden, omdat er over een puur feitelijke beschrijving van een situatie geen moreel oordeel mogelijk is.

Toch betekent dit niet dat de deontisch logicus uitgespeeld is. Het is namelijk mogelijk om niet-consequentialistische ethische theorieën te ‘consequentialiseren’. Want zelfs als een morele theorie geen directe uitspraken kan doen over standen van zaken, maar bijvoorbeeld alleen over intentionele handelingen, dan nog is het zo dat de juiste handelingen wel tot bepaalde standen van zaken leiden. We zouden dus kunnen bedenken op welke mogelijke manieren de wereld eruit zou kunnen zien als alle handelingen moreel goed zouden zijn. Alle mogelijke werelden waarin geen moreel slechte handelingen voorkomen zijn zogezegd ‘deontisch ideaal’.

Dus zelfs het Kantianisme lijkt op deze manier bepaalde puur feitelijk beschreven mogelijke werelden toe te staan. Zou je dan vervolgens geen deontische logica kunnen doen aan de hand van de zaken die in de ideale werelden voorkomen? Wat de ideale werelden zijn, hangt dan af van je morele theorie. Volgens het Kantianisme zouden het de werelden zijn waarin iedereen volgens de juiste maximes handelt. Maar wat de ideale werelden ook zijn, de logische verhoudingen tussen verplichtingen en verboden zijn los daarvan te onderzoeken. Als dat zo is, blijft de veronderstelde neutraliteit van de deontische logica dus toch gewaarborgd.

3. Deontisch-ideale werelden

Maar in hoeverre wordt de ethische

Dr. Niels van Miltenburg
is universitair docent Theoretische Filosofie aan het departement Filosofie en Religiewetenschappen aan de Universiteit van Utrecht.

Op het moment is hij bezig met onderzoek naar morele verantwoordelijkheid in de context van een wereld waarin kunstmatige intelligentie een steeds grotere rol inneemt in ons dagelijks leven: “Responsible Intelligent Systems”.

Dr. Dawa Ometto is gepromoveerd aan de Universiteit Utrecht, de titel van zijn proefschrift was “Freedom & Self-knowledge” (2016). Hij is tegenwoordig onderzoeker aan de Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg.

Dr. Jesse M. Mulder is universitair docent Theoretische Filosofie aan het departement Filosofie en Religiewetenschappen aan de Universiteit van Utrecht. Hij promoveerde op zijn proefschrift “Conceptual Realism” (2014) en is onderzoeker geweest bij het project “Responsible Intelligent Systems”.

lading van een morele theorie gedekt door de deontisch ideale werelden die ze toestaat? Volgens de deugdethiek is het bijvoorbeeld erg deugzaam om anderen hun fouten te vergeven en is het een deugd om de moed te hebben je eigen fouten toe te geven. Maar ja, in een deontisch ideale wereld maakt niemand morele fouten en dus bestaan er ook geen zaken als vergeving en boetedoening. Volgens de standaard deontische logica zijn dergelijke zaken vreemd genoeg niet toegestaan, omdat ze in geen enkele ideale wereld voorkomen.

Daarbij is het ook heel gek om je eigen handelingskeuzes te maken op basis van de deontisch ideale wereld. Stel je voor dat iemand 5000 euro van zijn zuurverdiende geld apart legt op het Janskerkhof met een briefje erbij: “Dit geld mag alleen gepakt worden door iemand die nooit meer een morele fout zal maken.” Zou je dit geld nu mogen pakken of niet? Wij denken van niet, want diep van binnen weten we natuurlijk allemaal dat we wel eens een leugentje vertellen of in een boze bui een keer iets gemeens doen. Maar als je jouw keuze moet analyseren in het licht van de deontisch ideale werelden, dan is het natuurlijk wel degelijk toegestaan dat je het geld pakt. In het deontisch ideale geval doe je immers nooit iets verkeerd.

Nu kunnen zeer slimme deontisch logici zoals dr. Tamminga misschien trucs verzinnen en de logica aanpassen zodat zij kan omgaan met werelden die alleen op bepaalde plaatsen, of vanaf bepaalde tijden ideaal zijn. En misschien zou het dan kunnen lukken om een formalisering te vinden die tot vergelijkbare verplichtingen en verboden komt als

een deugdethicus of een Kantiaan. Maar dat lost het onderliggende probleem niet op.

De deontische logica komt pas van de grond als we weten wat de ideale werelden zijn. Maar het doel van deontische logica is moreel redeneren te begrijpen. De logica veronderstelt dus dat we kunnen vaststellen wat de ideale werelden zijn, voordat we beginnen met moreel redeneren. Maar is er niet al juist een morele redenering nodig om te bepalen of een handeling in de ideale wereld kan voorkomen? Om te weten of Oswald Kennedy mocht neerschieten moeten we bijvoorbeeld bedenken of dit *rechtaardig* is (deugdethiek), of beredeneren of Oswalds maxime voldoet aan de categorische imperatief (Kantianisme). Merk op dat dit probleem niet bestaat voor een consequentialist – een utilist bijvoorbeeld hoeft niet *moreel* te redeneren om te bepalen of een wereld deontisch ideaal is: die hoeft alleen te tellen waar er het minste stroompjes door ongemyeliniseerde neurale C-vezels gaan (pijn) en waar het meeste endorfine wordt aangemaakt (genot).

4. Conclusie

Binnen het kader van de deontische logica kunnen dus eigenlijk alleen consequentialistische redeneringen onderzocht worden. Maar door te veinzen dat deze logica neutraal is, wordt de indruk gewekt dat theorieën als het Kantianisme of de deugdethiek te reduceren zijn tot uitspraken over welke standen van zaken al dan niet deontisch ideaal zijn. Het echte morele redeneerwerk wat aan deze theorieën ten grondslag ligt wordt zo onder het tapijt geschoven. Tamminga schrijft: “Welke

belangrijke inzichten [...] ethisch onderzoek ook moge opleveren, voor de [deontische logica] zijn ze niet of nauwelijks van belang”. Maar zoals wij hebben laten zien volgt hier ook het omgekeerde uit: voor het echte morele denkwerk is de deontische logica ‘niet of nauwelijks van belang’.

Wij hebben de handschoen die Allard ons toewierp hiermee opgepakt, en geven hem na deze poging graag door aan Jan Broersen, die zich in het volgende nummer in deze uiteenzetting zal gaan mengen.

“Dat maakt de deontische logica allerminst neutraal, want niet elke ethische theorie laat zich begrijpen als een theorie over standen van zaken”

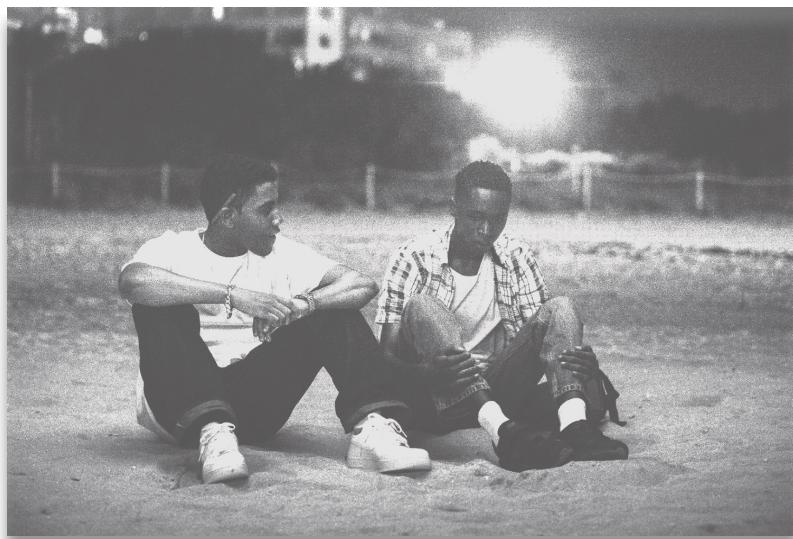
Moonlight

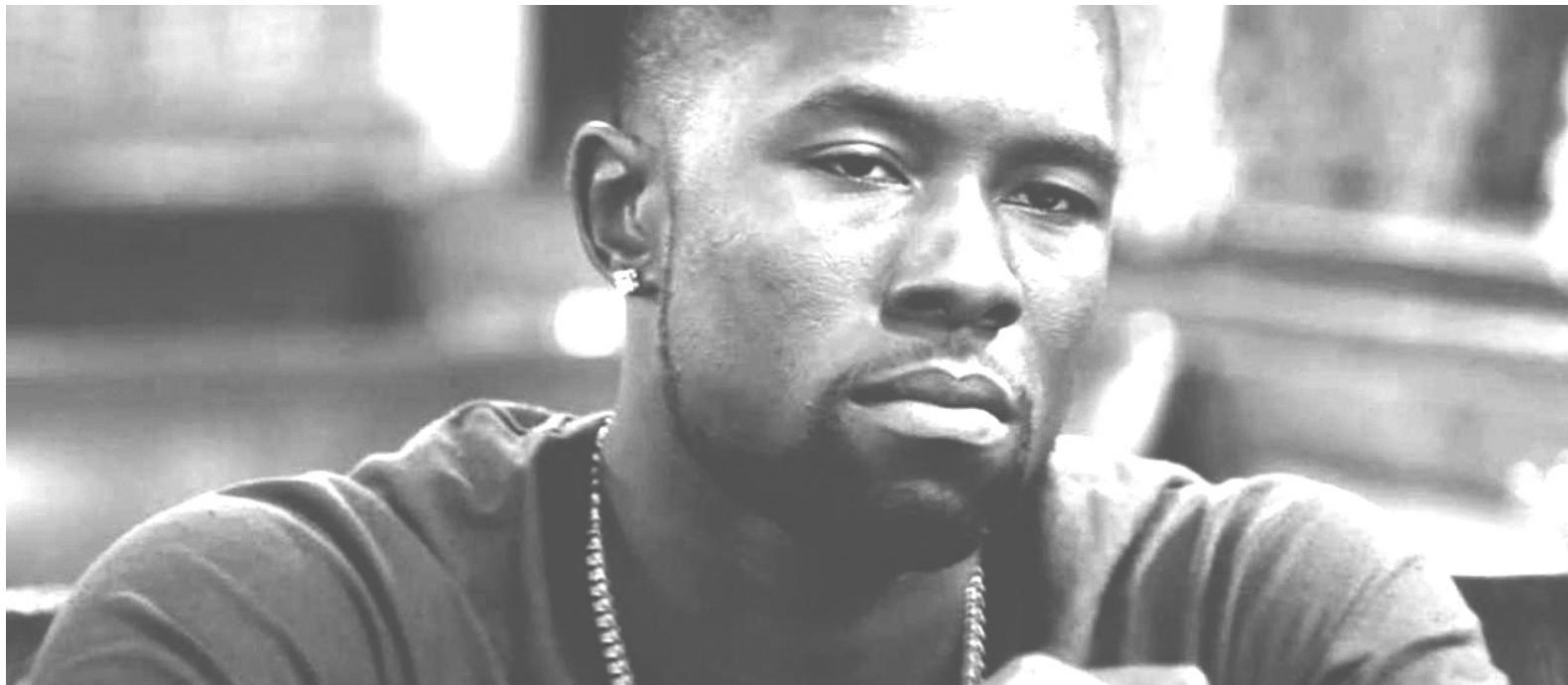
Voor deze editie bezocht *De Filosoof* de voor acht Oscars genomineerde film *Moonlight*. Alleen al het feit dat het patroon van een overwegend ‘witte’ voorkeur bij de Academy hiermee wordt doorbroken, maakt dat deze film in een interessante verhouding staat tot het thema ‘Gelijkheid’. ‘Gelijkheid’ is ook een belangrijk onderdeel thematiek van de film zelf bovendien ook goed tot zijn recht. De film volgt de ontwikkeling van een man in een minderheidsgroep die een plek probeert te vinden in zijn ongelijke wereld.

Moonlight (2016) is misschien wel dé film van het jaar. In deze film, geregisseerd door Barry Jenkins, zien we een zwarte jongen opgroeien in een achterbuurt van Miami, waar hij constant zal worstelen met zijn eigen identiteit en op zoek is naar zijn plek in de wereld. De drie delen waarin de film is opgedeeld betreffen elk essentiële momenten voor de karaktervorming van het personage. Als teruggetrokken en stil kind wordt Chiron (Alex R. Hibbert) constant getreiterd door andere kinderen van zijn leeftijd en is het moeilijk voor zijn omgeving om erachter te komen wat er nou in hem omgaat. Doordat er over Chirons vader niets bekend is en zijn moeder (Naomi Harris) het druk lijkt te hebben met haar baan als arts, wordt de jongen opgevangen door een lokale drugsdealer Juan (Mahershala Ali) en zijn vriendin Teresa (Janelle Monáe). Ontzettend aangrijpend is de scène waar Chiron met de vraag komt wat een ‘faggot’ is en hoe hij weet of hij er een is. In scènes als deze komt de kracht van de film naar voren.

In het tweede deel van de film komt dit aspect van Chirons (hier gespeeld door Ashton Sanders) leven nog sterker naar voren. We zijn inmiddels aangekomen bij de puberteit van Chiron waar hij nog steeds even ingetogen overkomt als in zijn kinderjaren en het getreiter nog steeds niet is opgehouden. De jongens om hem heen zouden aan de manier waarop hij loopt kunnen zien dat hij homoseksueel is. In dit tweede

deel van de film krijgen we een van de meest openbarende dialogen te horen tussen Chiron en klasgenoot Kevin (Jharrel Jerome), waarin de emoties hoog oplopen. Uiteindelijk zal Chiron op school zo hard getreiterd worden dat hij het niet meer aankan en door het lint gaat. In het laatste deel van de film komen we erachter dat Chiron (Trevante Rhodes) zelf in de drugswereld beland is, waar zijn moeder en Juan

ook in verstrengeld waren geraakt. Zelfs nu hij als grote, gespierde en hypermasculine volwassen man wordt afgeschilderd, blijven wij nog steeds de stille jongen in hem zien die hij de eerste twee delen van de film al was. Dit intimiderende lichaam lijkt als een panzer voor de buitenwereld te dienen, een manier om zijn meest innerlijke zelf te verbergen voor iedereen om hem heen. Maar ondanks al de ellende die Chiron doormaat heeft de film een ontzettend bevredigend einde.

De manier waarop de film met de beladen en relevante thematiek uit de film omgaat (met name het samenspel tussen homoseksualiteit en masculiniteit) is een van de punten die deze film zo sterk maakt. Waar deze onderwerpen snel uit zouden nodigen tot een overdreven en ontzettend heftig verhaal is deze film juist subtiel, genuanceerd en tegelijkertijd gewaagd. De seksuele geaardheid van Chiron wordt met een geleidelijke opbouw geïntroduceerd (mede door de karaktereigenschappen van Chiron) en al de ontwikkelingen die hij als

persoon ondervindt, zijn duidelijke gevolgen van gebeurtenissen die hem overkomen. Gedurende heel de film zien we hoe Chiron met zijn seksuele geaardheid omgaat. Van zijn ontdekking van wat homoseksualiteit omvat, tot aan de hypermasculine man die aanvankelijk deze geaardheid diep in zichzelf lijkt te hebben begraven.

Ook op technisch gebied is dit een onweerstaanbare film. De dynamische cameravooring lijkt in het begin van de film nooit een vaste plek te vinden, maar op de serieuse en beladen scenes vindt het toch vaak z'n plek om de kijker in alle duidelijkheid de personages te tonen. Scenes zoals wanneer Juan Chiron zal leren zwemmen zijn onvergetelijk door hoe alles op een bijna magische manier in beeld wordt gebracht. Als het water zelf zal de camera constant op en neer dobberen en met de personages meebewegen. Van begin tot eind komt de muziek ook ontzettend goed uitgedacht over. Door gelijk al te beginnen met een nummer als

'Every Nigger Is A Star' van Boris Gardiner, waarin betoogd wordt dat Afro-Amerikanen dezelfde plek in de maatschappij verdienen als de rest ("They've got a right place in the sun, where there's love for everyone,"), wordt een statement gemaakt tegen discriminatie en racisme. Ook op het acteerwerk is weinig aan te merken. Ondanks dat Chiron door drie verschillende acteurs gespeeld wordt is in elk deel van de film hetzelfde personage meteen te herkennen. Ook Naomie Harris weet de rol van liefhebbende maar soms afstandelijke en problematische moeder met veel kracht en overtuiging neer te zetten.

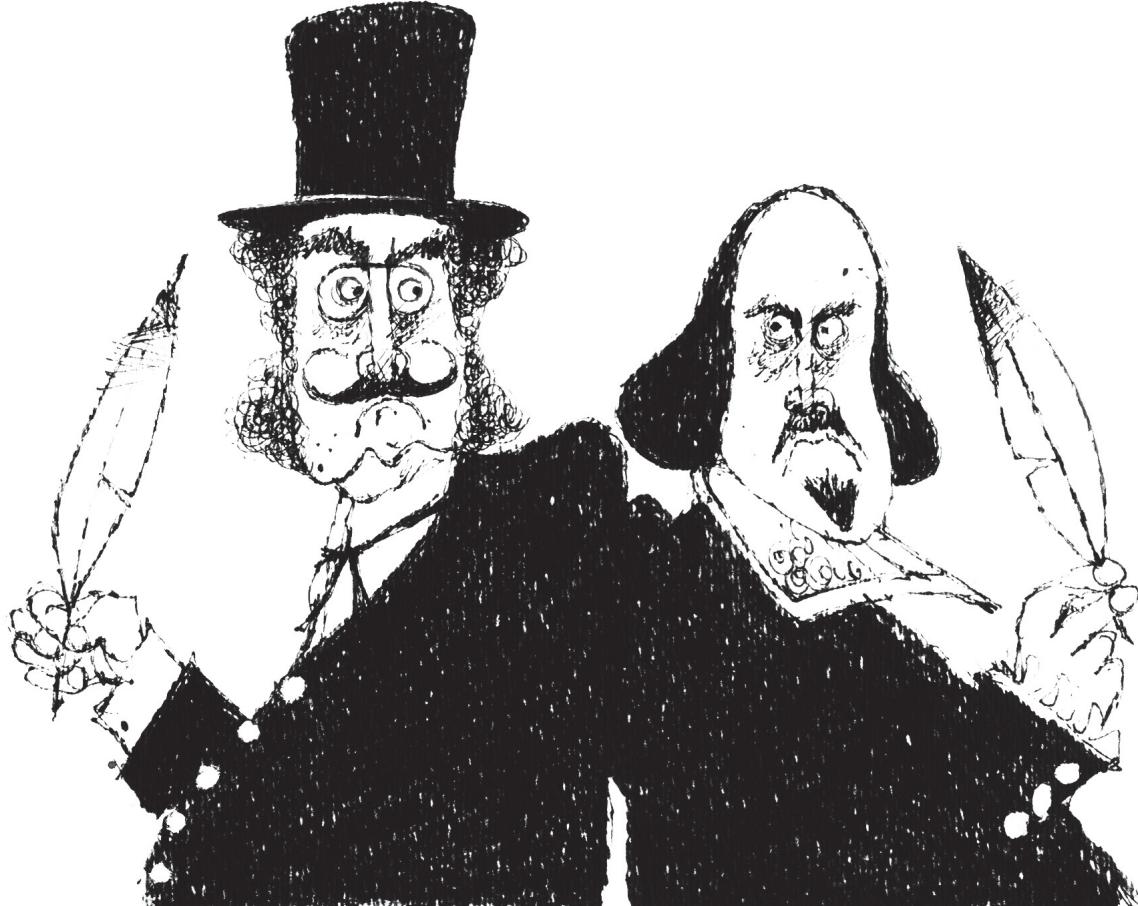
AUTEUR JUSTIN SCHOLTZE

The case of equal co-authorship in scientific publications.

Steeds meer wetenschappelijke publicaties worden gevormd door gelijke contributies van meerdere auteurs. Dit artikel benadert dit fenomeen vanuit een normatief en conceptueel perspectief. Het biedt een filosofisch inzicht in een vooralsnog nauwelijks geanalyseerd fenomeen en kan toekomstig onderzoek en initiatieven informeren.

Mohammad Hosseini, independent researcher

Dr. Samuel V. Bruton, The University of Southern Mississippi,
Hattiesburg, Mississippi , USA

In its 2003 guide on authorship, the Committee On Publication Ethics (COPE) mentions *equal co-authorship* (hereafter called EC) as a legitimate possibility, as long as the roles of the equal authors are adequately disclosed: “Some groups list authors alphabetically, sometimes with a note to explain that all authors made equal contributions to the study and the publication. If you do so, make sure it is clear to the editor” (COPE 2003).

However, several commentators have voiced concerns about an increasing trend towards EC in scientific publications and a lack of clear guidance regarding them (Akhabue and Lautenbach 2010, Wang et al. 2012, Li et al. 2013, Conte et al. 2013, Agoramoorthy 2016, Huang 2016, Lei et al. 2016).

This article will briefly discuss some normative and conceptual issues related to EC, clarifying what is at stake, and exploring its acceptability. EC directly reminds us that firstly, the practice of assigning authorship roles involves distributing something between co-authors. Secondly, it signals that something is being claimed by at least some equal authors that they could not otherwise claim, absent the possibility of EC.

This suggests that from an ethical point of view, one of the main issues raised by ECs is distributive justice, and from a conceptual perspective, EC seems to affect authors' relationship with the work.

Distributive justice

Authorship credit is a way of allocating resources, and the underlying justice behind it raises both practical and normative questions regarding authors and their contributions to the published work. Of course social context is important here: authorship roles matter greatly to an academic's career success (Biagioli 2003). In a very real sense, authorship is the academic coin of the realm.

From a regulatory perspective, COPE guidelines accept EC in a rather restricted manner, as they

require equal contributions of ‘ALL’ authors. This leaves a question mark when a combination of equal and unequal authors exist on the same manuscript (e.g. Zhang et al. 2007; Gerken et al. 2007).

From a normative perspective, since authorship credit entails no overtly tangible result, EC confronts us with an abstract form of distributive justice. That said, given the importance of authorship credit for success in academia, addressing the equality of success and its shortcomings sheds light on normative concerns about EC.

Ronald Dworkin's definition of fair distribution of resources therefore will be useful here. His notion provides normative reasons for endorsing the *unequal* authorship model. He notes that an unequal distribution of resources is **fair** if “it results from the decisions and intentional actions of those concerned”.

Given that in the more commonly accepted norm of having only one first author, authorship sequence must be strictly agreed to by all coauthors (in case of disagreement, they can contact the editorial office), the non-EC system facilitates an unequal but **fair** distribution of resources (credit) according to Dworkin's view.

Whether or not EC also produces a fair distribution of resources can be challenged. On EC, one or more persons are being made lead author, as compared to the total credit due to authors using more traditional unequal authorship designations. Consequently, EC can be viewed as unfair in two ways.

First, the use of EC by some is arguably unfair to authors who do not declare themselves to be equal co-authors even though they might meet EC's vague criteria for this status. Effectively, their lack of the EC role may be taken to imply a lesser contribution to the work than they actually made, since they could have made themselves equal co-authors but did not. In practice, avoiding this perception may lead

to further increases in the use of EC. After all, all contributors might reason that granting equal lead co-authorship costs nothing to the individual who would otherwise be the sole lead author. He or she remains lead author.

Secondly, EC threatens a kind of unfairness to the broader scientific community. Accurately assessing individuals' past contributions is crucially important to scientific progress, since that progress depends on allocating scientific jobs and opportunities to the most promising researchers available. Since EC threatens to obfuscate who has contributed ‘how much’, at least in small ways, it threatens to interfere with these allocations.

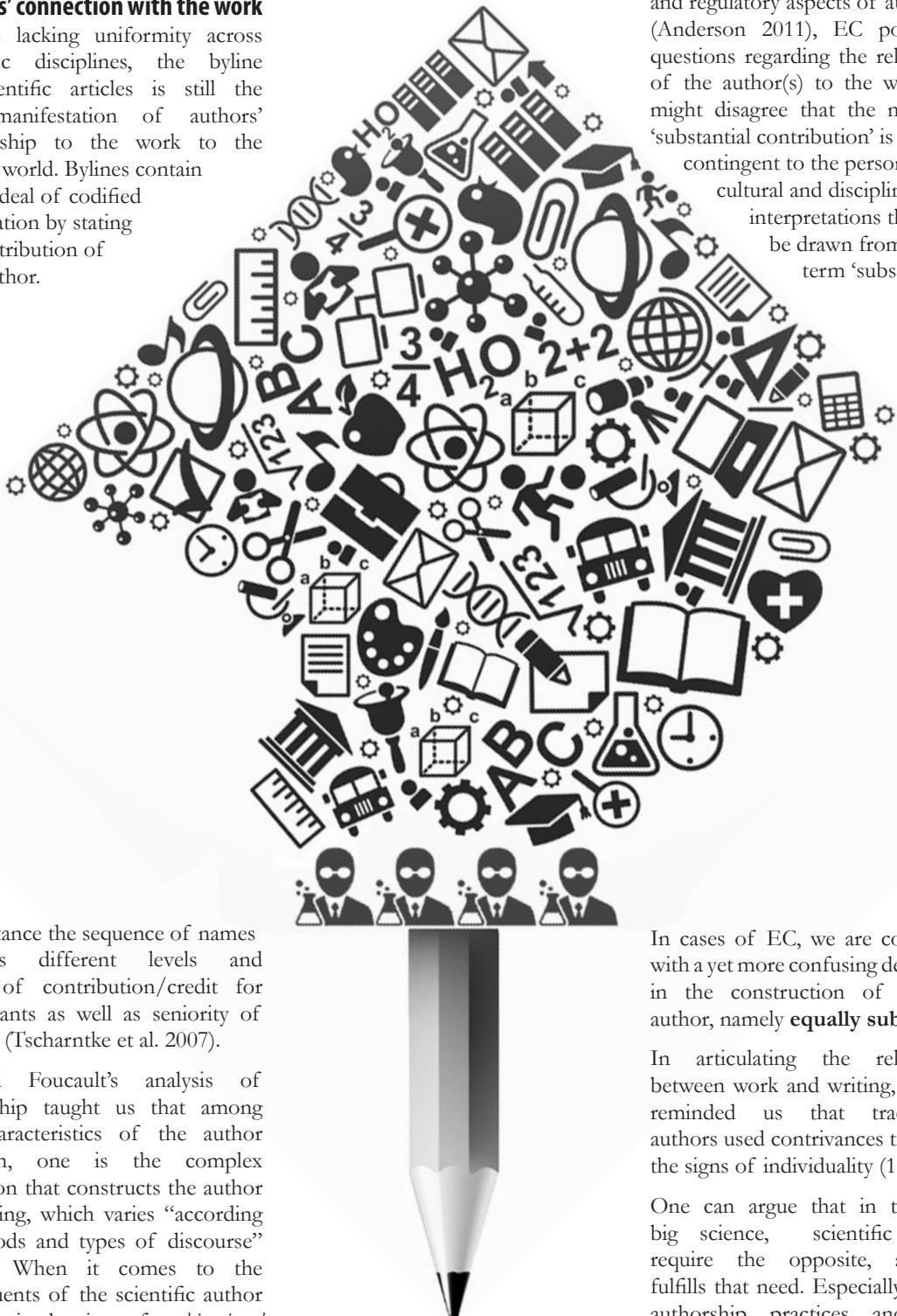
Insofar as it may possibly incentivize an over-claiming of credit, it may thus be inimical to the scientific reward system. It also may affect who takes accountability for the work, which can be an important issue if questions are raised regarding its integrity. EC may also cause practical problems: routine decisions that need to be made between journal editors and lead authors become potentially more complicated if more than one lead author is involved.

EC can be ethically problematic in another way as well. Regardless of whether or not EC becomes generally accepted, it will likely remain common practice in many contexts for papers to be cited by one lead author alone, e.g., Hosseini et al., 2017. However, when this shorthand reference convention is used, other lead authors fail to be mentioned at all.

If only one author is cited, the decision as to which author this is, will be arbitrary in one way or another. Whether it is determined by order of appearance on the byline, alphabetization, or some other criteria. Thus, even claiming co-equal lead authorship status for oneself on the manuscript may not ensure getting the full recognition one's contribution deserves, in terms of one's reputation in the broader community.

Authors' connection with the work

Despite lacking uniformity across scientific disciplines, the byline of scientific articles is still the only manifestation of authors' relationship to the work to the outside world. Bylines contain a good deal of codified information by stating the contribution of each author.

For instance the sequence of names suggests different levels and forms of contribution/credit for participants as well as seniority of authors (Tscharntke et al. 2007).

Michael Foucault's analysis of authorship taught us that among the characteristics of the author function, one is the complex operation that constructs the author as a being, which varies "according to periods and types of discourse" (1979). When it comes to the constituents of the scientific author function in the time of *multinational co-authorships and big science*, 'substantial contribution to work' is the linchpin of the conventional definitions of authorship.

While other trends, such as an increase in the number of collaborative authorships and international collaborations, had already challenged the normative

and regulatory aspects of authorship (Anderson 2011), EC poses new questions regarding the relationship of the author(s) to the work. Few might disagree that the notion of 'substantial contribution' is itself contingent to the personal, cultural and disciplinary interpretations that can be drawn from the term 'substantial'.

In cases of EC, we are confronted with a yet more confusing description in the construction of scientific author, namely **equally substantial**

In articulating the relationship between work and writing, Foucault reminded us that traditionally, authors used contrivances to conceal the signs of individuality (1979).

One can argue that in the era of big science, scientific authors require the opposite, and EC fulfills that need. Especially in multi authorship practices and “large consortia or networks of more or less “anonymous” (rather than “autonomous”) researchers” (Zwart 2008), EC seems to reveal signs of individuality in a new form.

It doubles authors' contributions by mobilizing more distinct authors into a team of equal authors and gives them a new status. That modifies

the accepted meaning of author by refusing to acknowledge the supremacy of one individual over others, and rearranges the way we think about scientific authorships.

One can argue that within the scientific authorship context where acts of authorship are placed in the bipolar field of true or false claims and conclusions, the form of author's relationship with the work is irrelevant, as long as they followed regulatory prescriptions (e.g. made a substantial contribution, did not plagiarize, etc.). That conclusion seems to follow Foucault's prediction that "It does not seem necessary that the author function remain constant in form, complexity, and even in existence" (Foucault 1979).

He added to his speculation that as a result of further development of the author function, the form of questions we ask about authorship and regarding 'who really spoke', will change. He predicted that those questions would change to "What are the modes of existence of this discourse? Where has it been used, how can it circulate, and who can appropriate it for himself? What are the places in it where there is room for possible subjects? Who can assume these various subject functions?" (Foucault 1979).

To be fair, we might already have some responses for those questions in the current context. Transposing his questions into our current scientific authorship practices yields interesting results:

What are the modes of existence of this discourse? (When was this article published and where were the experiments conducted?)

Where has it been used, how can it circulate, and who can appropriate it for himself? (In which journal was it published? Is the journal open access?)

What are the places in it where there is room for possible subjects? (Which resources and previous theories were used?)

Who can assume these various subject functions? (What were the peer-reviewers'/other scientists comments and reflections? How do the authorship roles relate to other institutional roles and structures, such as the mentor/trainee relationship, or the relationship between academia and industry?)

Discussion and conclusion

Although equality and attempts in establishing it in different contexts have been a major political and philosophical concern, EC seems unfair and opportunistic to observers who have voiced their concerns. This article focused on normative and conceptual aspects of EC, and its consequences for the relationship between author(s) and work.

In terms of justice and what EC means to the scientific community, using Dworkin's notion of fair distribution of resources, this article showed that since authors' consent to the conditions of equality is geared towards their own success, EC can be unfair to other scientists. Clearly, EC is a product of paying too much attention to bibliometric measures and productivity of scientists. It is a wonderful demonstration of what scientists' creativity looks like and as shown in this paper, follows what Foucault had predicted, namely that authorship is an evolving function that differs per period and discourse.

REFERENTIES

- Agoramoorthy, G. (2016). Multiple First Authors as Equal Contributors: Is It Ethical? *Science and Engineering Ethics*. doi:10.1007/s11948-016-9794-x.
- Akhabue, E., & Lautenbach, E. (2010). "Equal" contributions and credit: An emerging trend in the characterization of authorship. *Annals of Epidemiology*. doi:10.1016/j.annepedem.2010.08.004.
- Anderson, M. S., & Steneck, N. H. International research collaborations: Much to be gained, many ways to get in trouble. New York: Routledge 2011.
- Biagioli, Mario, and Peter Galison. *Scientific Authorship: Credit and Intellectual Property in Science*. New York, NY: Routledge, 2003.
- Conte, M. L., Maat, S. L., & Omary, M. B. (2013). Increased Cofirst authorships in biomedical and clinical publications : a Call for Recognition. *The FASEB Journal*.
- doi:10.1096/fj.13-235630.
- Committee of publication ethics (COPE). (2013). *How to handle authorship disputes: a guide for new researchers*. Retrieved from http://publicationethics.org/files/2003pdf12_.pdf
- Dworkin, R. (1981). What is Equality? Part 1: Equality of Welfare. *Philosophy & Public Affairs*, 10(3), 185-246.
- Foucault, Michel. "What Is an Author?" In *Textual Strategies: Perspectives in Post-Structuralist Criticism*. Josué V. Harari, ed. Ithaca: Cornell University Press, 1979. pp. 141–160.
- Huang, M. H., Hsieh, H. T., Lin, C. S. (2016). The Co-First and Co-Corresponding Author Phenomenon in the Pharmacy and Anesthesia Journals. ASIST conference proceedings.
- Lei, S.-Y., Dong, Y.-P., Zhu, W.-F., & Li, L.-J. (2016). An emerging trend of equal authorship credit in major public health journals. *SpringerPlus*. doi:10.1186/s40064-016-2771-7.
- Li, Z., Sun, Y. M., Wu, F. M., Yang, L. Q., Lu, A. J., & Yu, W. F. (2013). Equal contributions and credit: An emerging trend in the characterization of authorship in major anesthesia journals during a 10-Yr period. *PLoS One*. doi:10.1371/journal.pone.0071430.
- Tscharnke T, Hochberg ME, Rand TA, Resh VH, Krauss J (2007) Author Sequence and Credit for Contributions in Multiauthored Publications. *PLoS Biology*. doi:10.1371/journal.pbio.0050018.
- Wang, F., Tang, L., Bo, L., Li, J., & Deng, X. (2012). Equal contributions and credit given to authors in critical care medicine journals during a 10-yr Period. *Critical Care Medicine*. doi:10.1097/CCM.0b013e318236f66a.
- Zwart, H. (2008). Challenges of Macro-ethics: Bioethics and the Transformation of Knowledge Production. *Journal of Bioethical Inquiry*. doi:10.1007/s11673-008-9110-9.

Studeren in de Universiteit van Wenen, hoe voelt dat?

Aline Frankze kwam in 2015 vanuit Oostenrijk naar Utrecht. Ze heeft een Master of Arts in Applied Ethics en werkt momenteel als onderzoeksassistent bij de Utrecht Data School.

Aline deelt haar ervaringen van het studeren aan de Universiteit van Wenen en de Universiteit van Utrecht. In haar vergelijking van de twee universiteiten noemt ze fundamentele verschillen in lesmethodes, filosofische stromingen van de professoren en het studentenleven.

a ≠ A

Thinking now about studying philosophy in Vienna makes me smile. During the time in Vienna, of course, I was busy with complaining about all kinds of things, from sitting on the floor during some lectures, and the habit of some professors in not responding to emails, to the pragmatic and ugly architecture of the new institute.

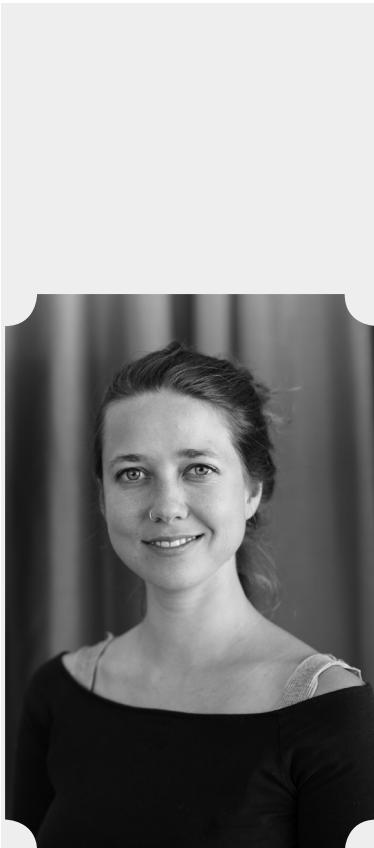
After receiving my bachelor's diploma in philosophy, I decided to do my Masters degree in a different environment. Fully motivated I started the Applied Ethics Masters' Program in Utrecht University and realized that there were quite some differences that I now appreciate.

First, I was surprised how much professors ask for your opinion in Utrecht, and how normal it is for students to participate in discussions. I was, for example, impressed by the fact, that professors know students' names. Although, I found it a bit intimidating from time to time, (e.g. when they asked where you had been last week and how you were doing), it naturally made me believe that more effort is expected of me.

I think the system in Utrecht is much more similar to what I know from Austrian high schools in the sense that the schedules are relatively fixed. Clear workload and well-defined learning goals guarantee a certain quality of teaching. However, it takes away some of the freedom I have personally experienced at the University of Vienna.

Due to the approach and size of the philosophy institute there, students are almost free to choose from many great lectures. The institute offers a broad spectrum, from phenomenology to political philosophy, artificial intelligence, philosophy of language and logic just to name a few. Briefly put, in Vienna, student's progress is not 100% controlled by coordinators and faculty. Being self-driven and proactive is endorsed.

I experienced the Philosophy department in Vienna as a relatively free environment, with a great emphasis on continental philosophy.

Frankze

“I can definitely recommend visiting different institutes to broaden the personal perspective”

It gave me the time and space to read a lot, find reading circles and meet in old-fashioned cafés to discuss ideas. Wow, this sounds almost like the classical cliché of a philosopher. This whole exploration happened with little guidance from the university, but gave me the opportunity to develop the skill of self-reflection.

Here in Utrecht, I appreciate the discipline and the quality of the courses but missed the time and space for personal reflection and a thorough digestion of what I had learned.

Regarding the theoretical differences, while studying in Utrecht, I had the impression that analytical philosophy is implicitly assumed to be superior to other types. Compared to Vienna, I can say that teachers in Utrecht focus more on critical reflection on theories. That is why I am glad to have experienced the beauty of continental philosophy in Vienna, and got the possibility to learn the analytical side in Utrecht.

With all the analytical skills, self-discipline and the ability to cope with the workload, which I have developed in the Netherlands, I am glad that the first years in Vienna were more free, more chaotic and less structured. Now that I am finished with my Master's degree, I am glad for the background in Vienna, which gave a different perspective towards the question what it means to get a solid education as a philosopher, or what it means to philosophize. Both systems, with their differences in values, contributed to my education and who I am right now.

After finishing my master's degree, I can definitely recommend visiting different institutes to broaden the personal perspective and gaining the possibility to reflect on the blind spots one might not be capable of seeing without leaving the comfort zone.

ALUMNIVERENIGING

De voorzitter van vereniging *Autarkeia*,
Chris Stapper, vertelt hoe het er met
de alumnivereniging voor staat.

Mij is gevraagd om, net als de FUF dat al jarenlang doet, verslag uit te brengen over het reilen en zeilen van de alumnivereniging: Autarkeia. Bij deze doe ik dat graag! ‘Dingen die zijn gebeurd’ lijkt een terugkerend thema in de verslagen van de FUF voor *De Filosoof*. Als alumnivereniging verhouden we ons op verschillende manieren tot ‘dingen die zijn gebeurd’. Enerzijds houden we iets in stand dat was, contact met oude studiegenoten, docenten, filosofie. Anderzijds zijn we onderdeel van de ‘dingen die gebeuren’ en maken we nieuwe herinneringen. Ik schrijf jullie vooral met betrekking tot de laatste ‘dingen’.

Het afgelopen halve jaar is Autarkeia nieuw leven ingeblazen. We hebben steeds meer nieuwe leden, de bijeenkomsten worden drukker en de banden met de FUF en het departement zijn aangehaald. Bovendien organiseren we halfjaarlijkse lezingen. Zo hadden we op 12 mei een bijzonder leuke lezing door Ingrid Robeyns over, in het kort, ‘Having too much’. Half december las ik dat Dr. Robeyns een

ERC-grant van twee miljoen heeft ontvangen om dit onderwerp verder uit te diepen: mooi nieuws.

Uit eerdere edities van *De Filosoof* begreep ik dat er een traditie is waar voorzitters hier kooktips delen. Om ruimte te besparen hou ik het simpel: vroeg in mijn studententijd heb ik geleerd waarom je geen Brinta met yoghurt moet maken. *Don't try this at home guys*.

In ander nieuws heeft het departement een ‘alumni officer’ aangetrokken. Het wordt zijn taak om de alumni-activiteiten van Geesteswetenschappen bij elkaar te brengen en contacten met alumniverenigingen als Autarkeia aan te trekken. Dit en andere afspraken met het departement maken dat we de komende jaren uit kunnen kijken naar steeds drukkere bijeenkomsten. In het kader daarvan hoop ik voor de volgende *De Filosoof* te schrijven over “Dingen die gaan gebeuren”.

Graag tot ziens op een van onze lezingen,
Chris

AUTEUR CHRIS STAPPER

VOLGENDE EDITIE

ONTWIKKELING

Verkeer je in een wijsgerige aporie of wil je andere frustraties of overpeinzingen met ons delen? Schroom niet en laat van je horen! Ook reacties op artikelen zijn welkom. Inzenden kan tot 10 april 2017 door te mailen naar: de.filosoof@phil.uu.nl

Dinsdag 7 maart - FAQ: Moet ik stemmen?

't Hoogt debat met mw. drs. Eva Groen-Reijman, Hans Vollaard, prof. dr. Evelien Tonkens
 18:45 – 21:00 uur, Filmtheater 't Hoogt aan de Hoogt 4 in Utrecht
 Entree: 7 euro

Aan de vooravond van de Nederlandse verkiezingen stellen we in deze tweede FAQ de vraag: "Moet ik stemmen?" Een vraag die meer vereist dan een praktische benadering, want wat betekent het om te mogen stemmen? Welke verantwoordelijkheden heb je als burger? Mag iedereen zomaar stemmen? En is representatieve democratie wel de beste vorm van democratie? Op dinsdagavond 7 maart gaan we in een panel met experts en een discussie met het publiek in op deze en andere vragen omtrent democratie en burgerschap.

Meer informatie: http://www.hoogt.nl/films/specials/'t_Hoogt_Debat

Dinsdag 11 april — Filosofisch Café: Tegen de twijfel

Lezing door dr. Victor Gijsbers
 20:15 uur, Hofman Café aan het Janskerkhof 17a in Utrecht
 Entree: gratis (inschrijven niet nodig)

Bestaat er een wereld buiten je gedachten? Hoe kan je weten dat *jij* niet de enige met bewustzijn bent? Het zijn de aanhangers van het scepticisme die dit soort kritische vragen stellen over wat we kunnen weten. Filosoof dr. Victor Gijsbers (UL) neemt het tegen de sceptici op aan de hand van Heidegger, Wittgenstein en Rorty. Wie heeft het sterkste argument?

Meer informatie: <https://www.sguu.nl/agenda/2017/filosofisch-cafe-tegen-de-twijfel>

Vrijdag 7 april — Evolution, Ethics, Debunking, and Moral Disagreement

International research colloquium met: Prof. Herman Philipse, Prof. Johan Bolhuis, Dr. Joeri Witteveen, Dr. Julia Hermann, Dr. Wouter Kalf, Jeroen Hopster, Michael Klerk.

10:00 – 18:00, Kanunnikenzaal, University Hall aan het Domplein 29 in Utrecht
 Entree: gratis (inschrijven vóór 6 maart), eten op eigen kosten

In hoeverre zijn feiten over morele meningsverschillen relevant voor evolutionaire 'debunking' argumenten in meta-ethiek? Sinds dat Darwin's Descent of Man een evolutionaire verklaring voor ons moreel inschattingss vermogen schetste worden via een variëteit aan wetenschappelijk onderzoek nieuwe inzichten bereikt over dit onderwerp.

Meer informatie: <https://www.uu.nl/en/events/international-research-colloquium-evolution-ethics-debunking-and-moral-disagreement>

Zaterdag 15 april — The Thinking Planet

Wereldfilosofie-evenement met meer dan 40 internationale sprekers, kunstenaars en muzikanten
 18:15 - 01:00 uur, TivoliVredenburg aan de Vredenburgkade 11 in Utrecht
 Entree: 35 euro

Er is rijkheid aan gedachten, verspreid over alle werelddelen. Van Oosterse wijsheid – Tao, boeddhisme – tot Afrikaanse Ubuntu, van soefisme tot inheemse filosofieën uit Amerika en Australië. Thinking Planet haalt die wijsheid naar Nederland. Waarom? Ter inspiratie – u vindt gedachten over geluk, betrokkenheid en bezinning. Maar ook omdat we denken dat een aantal prangende kwesties van deze tijd – zoals ecologie, solidariteit of de vraag wie we zijn – vragen om een andere blik.

Meer informatie: https://www.tivolivredenburg.nl/nl/agenda/detail/7684/Thinking_Planet

THE NUDGE CONFERENCE

UNIVERSITY HALL UTRECHT

Studenten gezocht voor 23 en 24 juni

‘Wink, the Nudge conference wordt 23 en 24 juni georganiseerd (<http://winkthenudgeconference.com>). Daaraan nemen ook onderzoekers van filosofie deel en er zullen verschillende sessies aan ethiek en filosofie van nudging worden besteed. We zijn op zoek naar studenten die willen helpen tijdens het congres. Een dag helpen betekent gratis toegang tot interessante workshops, het ontmoeten van een zeer internationaal en interdisciplinair gezelschap en gratis consumpties.

Meld je aan bij Mariette van den Hoven
(m.a.vandenhoven@uu.nl) als je interesse hebt.

Universiteit Utrecht

Institutions for Open Societies

De Filosoof

www.facebook.com/defilosooftv

Volg ons op

